

О. О. Титаренко, О. І. Крячко

ОКРЕМІ РИЗИКИ МОБІЛІЗАЦІЙНИХ ЗАКОНОПРОЄКТІВ ТА ЇХ МОЖЛИВИЙ ВПЛИВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Проаналізовано зареєстровані у Верховній Раді України впродовж грудня 2023 р. – січня 2024 р. законопроекти № 10378, 10378-1, 10378-2, 10378-3, 10378-4 та № 10449, спрямовані на вдосконалення наявних механізмів мобілізації і збільшення військового резерву для сил оборони. У зареєстрованих мобілізаційних законопроектах встановлено окремі ризики, які в майбутньому можуть негативно вплинути на стан забезпечення воєнної безпеки й обороноздатності країни. Визначено ризики від розширення можливостей призову під час мобілізації засуджених, підозрюваних, обвинувачених за вчинення кримінальних правопорушень, а також ризики демобілізації. Сформовано пропозиції щодо внесення змін і доповнень до законопроекту № 10449 від 30.01.2024 р., Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», Кримінального кодексу України, аби мінімізувати вплив зазначених ризиків на стан воєнної безпеки України.

Ключові слова: мобілізаційні законопроекти, удосконалення механізмів мобілізації, забезпечення воєнної безпеки, ризики мобілізації засуджених.

Постановка проблеми. В умовах тривалої агресії з боку Російської Федерації щодо України, запровадження з 24 лютого 2022 р. правового режиму воєнного стану актуалізується питання належного забезпечення як національної безпеки України, так і її складової – воєнної безпеки [1].

Чинне законодавство визначає воєнну безпеку як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз [2]. У цьому аспекті істотного значення набуває вирішення питання мобілізації для підтримання бойової і мобілізаційної готовності (спроможностей) Збройних Сил України (ЗСУ) та інших військових формувань (Національної гвардії України, Державної прикордонної служби, Служби безпеки України та ін.) [3]. Як зазначає Головнокомандувач ЗСУ генерал В. Залужний, одним із факторів, що впливає на пошук нових форм застосування сил оборони, є суттєва перевага противника в мобілізаційному людському ресурсі та неспроможність державних інституцій в Україні покращити стан комплектування сил оборони без застосування непопулярних заходів [4].

У зв'язку з цим сьогодні є запит від ЗСУ та інших сил оборони країни на якнайшвидше вирішення однієї з проблем, пов'язаної з формуванням людського резерву для виконання завдань сил оборони. Це потребує перегляду підходів до існуючих механізмів проведення мобілізації у країні та внесення змін і доповнень до чинного законодавства у сфері мобілізації.

Так, упродовж лише грудня 2023 р. – січня 2024 р. у Верховній Раді України (ВРУ) зареєстровано шість законопроектів, які стосуються вдосконалення окремих питань мобілізації, військового обліку та проходження військової служби. Проте публікації, де розглядаються позитивні й негативні наслідки від запровадження цих законопроектів, не висвітлюють усіх проблемних питань, зокрема й пов'язаного з ризиками комплектування ЗСУ, НГУ, ДПСУ та інших військових формувань особами, які мають непогашену (незняту) судимість, перебувають під слідством (вручена підозра чи є обвинуваченими у кримінальному провадженні) або відбувають покарання в установах виконання покарань (УВП).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти нормативно-правового забезпечення вдосконалення мобілізації розглядали у своїх працях вітчизняні науковці: В. Авер'янов, А. Александрова, О. Бандурка, В. Вайцман, О. Гончаренко, В. Горбулін, О. Кузьмук, Є. Легеза, С. Полторак, О. Романова, М. Туркот, В. Шаблистий та інші [5, 6]. Водночас наукові розробки з дослідження сучасних перспектив удосконалення цієї діяльності, які відображено в низці останніх законопроектів, тільки проводяться вченими й залишаються актуальними задля зменшення ризиків негативного впливу на стан мобілізаційної готовності ЗСУ, НГУ, ДПСУ та інших військових формувань.

Метою статті є висвітлення окремих ризиків останніх мобілізаційних законопроектів (грудень 2023 р. – січень 2024 р.), які можуть вплинути на забезпечення воєнної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Конституції України (ст. 17) захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу, а захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України становить обов'язок громадян України (ст. 65) [7]. У

зв'язку з тривалою військовою агресією Російської Федерації проти України, нарощуванням зусиль агресора з подальшого захоплення території нашої держави гостро постало питання щодо вдосконалення механізмів проведення заходів мобілізації для залучення більшої кількості населення, яке бажає стати на захист суверенітету і територіальної цілісності України, а також забезпечення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів і вдосконалення окремих питань проходження військової служби [8].

З метою «законодавчого удосконалення процедур проведення заходів мобілізації, удосконалення військового обліку призовників, військовозобов'язаних і резервістів, соціального захисту військовослужбовців, а також окремих питань проходження військової служби для покращення якості підбору особового складу під час доукомплектування бойових підрозділів для відсічі збройної агресії проти України» урядом було напрацьовано базовий законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань мобілізації, військового обліку та проходження військової служби» № 10378 від 25.12.2023 р. (законопроект № 10378), який викликав чимало критики з боку різних представників суспільства і згодом, на початку січня 2024 р., був відкликаний [9]. Проте вже 30 січня 2024 р. Кабінетом Міністрів було зареєстровано у ВРУ альтернативний законопроект № 10449, в якому більшість спірних моментів, викладених у попередній його версії, не мало би бути.

У цих двох законопроектах пропонується внести зміни до чинного законодавства, якими, зокрема, передбачається (зазначимо лише окремі зміни): удосконалення процедури військового обліку призовників, військовозобов'язаних і резервістів; зміна призовного віку з 27 до 25 років; залучення органів місцевого самоврядування, місцевих державних адміністрацій, військово-цивільних та військових адміністрацій, підприємств, установ і організацій до активної участі у заходах проведення мобілізації; уточнення повноважень Міністерства оборони України, Генерального штабу ЗСУ та розвідувальних органів України щодо ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних і резервістів, проведення заходів мобілізації та бронювання; уточнення обов'язків громадян України щодо реєстрації електронного кабінету призовника, військовозобов'язаного, резервіста (у законопроекті № 10378 цієї позиції не було); установлення вимог до повісток про виклик до ТЦК та СП, а також порядок їх вручення громадянам України; уточнення підстав для надання відстрочки та звільнення від призову на військову службу під час мобілізації, а також синхронізація норм із підставами для звільнення з військової служби; уточнено категорії осіб, які не підлягають призову на військову службу під час мобілізації (на відміну від законопроекту № 10378 в новому законопроекті № 10449 розширено перелік таких осіб); виключення строкової військової служби як виду військової служби та звільнення зі служби в запас усіх військовослужбовців строкової військової служби; установлення підстави для звільнення з військової служби військовослужбовців у разі безперервної служби під час дії воєнного стану протягом 36 місяців (у законопроекті № 10378 цієї позиції не було); запровадження для громадян України чоловічої статі (жіночої статі – за бажанням) віком до 25 років базової загальновійськової підготовки та базової військової служби (у законопроекті № 10378 проходження такої служби передбачалося за бажанням); установлення відстрочки від призову працівників окремих правоохоронних органів (Бюро економічної безпеки України, Державної виконавчої служби України та прокуратури; Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, Національної поліції України, Служби судової охорони); надання права засудженим особам, які звільнені від відбування покарання з випробуванням, за бажанням бути призваними на військову службу за призовом під час мобілізації [10] та інші зміни. Останній новелі ми приділимо окрему увагу.

Водночас зазначимо, що два урядових законопроекти за їх зовнішньої схожості мають певні відмінності і останній із них (законопроект № 10449) є оновленою редакцією законопроекту № 10378. Хоча з цього приводу думка експертів дещо інша [11].

Зауважимо, що всього з грудня 2023 р. по січень 2024 р. у ВРУ зареєстровано шість законопроектів, серед яких проекти № 10378 та № 10449 є основними (від одного суб'єкта законодавчої ініціативи – Кабінету Міністрів України), а інші – альтернативними (від окремих народних депутатів ВРУ) [8, 12–16].

Проведений нами порівняльний аналіз положень альтернативних законопроектів, вивчення висновків Головного науково-експертного управління ВРУ дав можливість визначити таке: 1) більшість зареєстрованих законопроектів за своїм змістом майже тотожні з проектами № 10378 та № 10449; 2) окремі спірні питання (непопулярні рішення/новації) залишаються для обговорення, зокрема: ведення обов'язкового реєстру призовників; запровадження обов'язку призовників, військовозобов'язаних, резервістів постійно оновлювати свої дані в цьому реєстрі; запровадження обмежувальних заходів щодо призовників, військовозобов'язаних, які ухиляються від проходження військової служби під час призову

за мобілізацією; підстави відстрочки від призову за мобілізацією; можливість мобілізації працівників/співробітників окремих правоохоронних органів; мобілізація засуджених; звільнення з військової служби військовослужбовців, які проходять військову службу за мобілізацією, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, а також військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом у разі безперервної служби під час дії воєнного стану протягом 18 місяців (проект № 10378) або 36 місяців (проект № 10449) тощо. Проте реалізація двох останніх новел містить ризики, які можуть вплинути на обороноздатність держави і стан воєнної безпеки. Це питання в обов'язковому порядку слід погоджувати з Генеральним штабом Збройних Сил України.

Стосовно питання доцільності мобілізації засуджених осіб та осіб, які перебувають під слідством на час досудового розслідування та судового розгляду справи, слід звернути увагу на базові вимоги щодо комплектування ЗСУ та інших військових формувань, закріплені в Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу» (Закон № 2232-ХІІ) [17]. Так, у ч. 2 ст. 4 визначено, що ЗСУ та інші військові формування не можуть комплектуватися особами, які мають судимість за вчинення кримінального правопорушення проти основ національної безпеки України, передбаченого ст. 111-1 Кримінального кодексу України (КК), якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку. Таким чином, закріплюється виключно один вид кримінального правопорушення, який обмежує доступ до військової служби таких осіб. Однак комплексний аналіз положень цього Закону в частині обмежень призову на військову службу осіб, котрі «мають проблеми з законом», установлює дещо інші вимоги, які не узгоджуються з положеннями ч. 2 ст. 4 Закону № 2232-ХІІ. Так, у ст. 37 цього Закону зазначено, що виключенню з військового обліку підлягають громадяни України, які: були раніше засуджені до позбавлення волі за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину (не зазначається, що в такому випадку судимість має бути знята чи погашена); направлені для відбування покарання до установ виконання покарань або до яких застосовано примусові заходи медичного характеру. Отже, ст. 37 на відміну від ст. 4 Закону № 2232-ХІІ розширює коло осіб, які фактично не можуть бути призвані за мобілізацією, бо вони виключаються з військового обліку взагалі. Далі, якщо особа не була засуджена до позбавлення волі за вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину і не була направлена для відбування покарання до УВП або була засуджена та її звільнили від відбування покарання з випробуванням, то в такому випадку ця особа не може бути знята з військового обліку, а тому може бути призвана за мобілізацією. Проте види кримінальних правопорушень у такому випадку законодавцеві бажано було б конкретизувати, враховуючи положення ст. 4 Закону № 2232-ХІІ. Наприклад, особа була засуджена за простий грабіж (ч. 1 ст. 186 КК), але її звільнили від відбування покарання з випробуванням (ч. 1 ст. 75 КК), або особи, що вчинили кримінальні правопорушення за ч. 1 ст. 109, ч. 1 ст. 110 КК (кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки), за які кримінальне законодавство не виключає можливості застосування положень ч. 1 ст. 75 КК [18]. Такі особи фактично можуть бути мобілізовані, але відразу напрошується питання, а яка користь від них на фронті? Є ризик, що цей контингент буде схильним до вчинення в зоні бойових дій мародерства або інших військових кримінальних правопорушень. Таким чином, умовний термін не є підставою для відстрочки від мобілізації, хоча ця обставина прямо й не зазначена у ст. 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [19], а тому до такої категорії осіб можна віднести й тих, кого виключено з військового обліку.

У законопроектах № 10449, 10378 (знятий із розгляду), 10378-1, 10378-3 суб'єкти законодавчої ініціативи ще більше розширюють межі для взяття осіб на військовий облік. Зокрема додається така категорія осіб, які прибули після відбування покарання з установ виконання покарань (без конкретизації видів кримінальних правопорушень за ступенем тяжкості тощо). У січні 2024 р. представники Міністерства юстиції України висловили позицію щодо можливості надання засудженим за окремі види злочинів добровільно долучитися до лав ЗСУ та інших військових формувань для прийняття безпосередньої участі у бойових діях [20]. Така позиція втілена у двох урядових законопроектах № 10378, 10449, але з частковою конкретизацією видів кримінальних правопорушень. Так, у законопроекті № 10449, так само як і в інших альтернативних законопроектах (№ 10378, 10378-1, 10378-2, 10378-3), зміни, що пропонуються до ст. 39 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», у перспективі нададуть можливість здійснювати призов на військову службу за мобілізації, на особливий період за бажанням засуджених осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, крім тих, хто засуджений за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, а також злочинів, передбачених ст. 402–406, 408–411, 426–433, 437–442 КК. Проте такий підхід знову суперечить

загальному положенню ст. 4 Закону № 2232-ХІІ щодо комплектування ЗСУ та інших військових формувань, який також потребує змін.

Однак це не єдиний запропонований варіант призову засуджених за мобілізацією. Суб'єктами законодавчої ініціативи висунуто пропозиції передбачити звільнення окремої категорії засуджених від відбування покарання внаслідок амністії. Йдеться про законопроект «Про амністію у 2024 році у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації для участі у захисті суверенітету і державної цілісності України» (ініціатор – О. О. Гончаренко) № 10419 від 19.01.2024 р. [21].

Нами проведено приблизні розрахунки того, яким може бути резерв для мобілізації за рахунок засуджених (ураховуючи пропозиції законопроектів до ст. 39 Закону № 2232-ХІІ та законопроекту № 10419). За даними судової статистики на 01.01.2024 р. (Форма 7) [22] кількість засуджених в Україні за 2023 р. становила 49 679 осіб (серед яких 10,8 % – жінки), із них: 1007 осіб – засуджені за особливо тяжкі злочини (2,02 %), а кількість осіб, засуджених за злочини, які не дозволяють застосовувати положення законопроекту № 10419 від 19.01.2024 р., – 12 483 (25,1 %). Таким чином, імовірна частка осіб, які за певних умов (висловлене бажання, придатність до військової служби за станом здоров'я) можуть бути мобілізовані, становить орієнтовно 31 852 осіб.

Водночас за даними Державної кримінально-виконавчої служби України станом на 01.01.2023 р. в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах трималося 42 726 засуджених [23]. Проте навряд чи є сенс сподіватися на масове висловлення бажання засуджених іти воювати.

Відповідно до чинного законодавства з урахуванням останніх змін до Кримінального процесуального кодексу України (КПК) з 2022 р. передбачено можливість мобілізувати осіб, які є підозрюваними або обвинуваченими та стосовно яких встановлено запобіжний захід (ст. 616 КПК) [24, 25]. Зазначена норма не поширюється на осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів проти основ національної безпеки України, а також злочинів, передбачених ст. 115, 146–147, 152–156, 186, 187, 189, 255, 255-1, 257, 258–262, 305–321, 330, 335–337, 401–414, 426–433, 436, 437–442 КК.

Аналіз статистичної інформації Офісу Генерального прокурора України за 2023 р. щодо осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, показав таке: повідомлено про підозру – 108 271 особі; виявлено осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, – 97 951 особа, із яких жінки – 13 103 (13,4 %); особи, які вчинили особливо тяжкі кримінальні правопорушення, – 3062 (3,1 %); застосовано запобіжний захід тримання під вартою лише до 8403 (8,6 %) осіб [26]. Водночас кількість осіб, на які не поширюється застосування положень ст. 616 КПК, у 2023 р. становила 43 533 (44,4 % від виявлених осіб), із них жінок – 3047 (7 %). Отже, ймовірна частка осіб, до яких може бути застосована ст. 616 КПК і які за певних умов (зокрема, висловлене бажання, придатність до військової служби за станом здоров'я) можуть бути мобілізовані, може сягати 41 315 осіб (без урахування жінок), тобто приблизно 6–7 бригад (якщо брати чисельність від 5000 до 7000 осіб).

У цілому ст. 616 КПК утворює «шпарину» для ухилення від кримінальної відповідальності окремої категорії осіб, які обвинувачуються (підозрюються), наприклад, у вчиненні корупційних кримінальних правопорушень, окремих кримінальних правопорушень проти власності, життя та здоров'я особи, громадського порядку [27]. Відтак постає питання щодо щирості бажання таких осіб захищати Вітчизну, а також того, де саме будуть проходити військову службу та виконувати бойові завдання такі особи. У цьому аспекті окремими юристами-практиками пропонується виважено підходити до застосування положень ст. 616, ч. 1 ст. 335 КПК, а також розглядається можливість доповнення ч. 2 ст. 49 КК такою підставою зупинення перебігу строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, як призов обвинуваченого на військову службу за мобілізацією, на особливий період [27]. Такий підхід, на наш погляд, цілком обґрунтований і заслуговує на увагу.

Наступне питання, яке потребує ретельного вивчення, стосується звільнення з військової служби у зв'язку із закінченням терміну служби (якщо військовослужбовець не висловив бажання продовжувати військову службу) у разі безперервної служби під час дії воєнного стану протягом 36 місяців. У більшості законопроектів пропонується внести доповнення до ст. 26 Закону № 2232-ХІІ. Реалізація цієї норми в умовах часової невизначеності тривалості військової агресії з боку Російської Федерації може призвести до суттєвого зниження стану обороноздатності країни. Тому вбачається обґрунтованою позиція щодо запровадження процесу системної ротації ЗСУ та інших військових формувань шляхом тимчасової демобілізації, яка може тривати від 1 до 2 років, а також із запровадження відповідних хвиль такої демобілізації для різних категорій військовослужбовців (строковики, мобілізовані, контрактники, резервісти) [28].

Висновки

Незважаючи на нормативно обмежений обсяг дослідження і враховуючи все викладене вище, можливо сформувати низку висновків. Так, здебільшого мобілізаційні законопроекти є актуальними й такими, що спрямовані на вдосконалення мобілізаційних процесів і розв'язання питання демобілізації. Проте аналіз окремих положень запропонованих законопроектів виявив ризики, які можуть негативно вплинути на стан воєнної безпеки та обороноздатності зокрема. Одним із таких ризиків є недостатньо обґрунтований підхід щодо розширення можливостей для мобілізації засуджених та осіб, які перебувають під слідством, що може бути використано як спосіб ухилення останніми від відбування покарання або притягнення до кримінальної відповідальності. Це також може вплинути на якість підготовки таких осіб до військової служби і створити додаткові передумови для поширення військових (воєнних) кримінальних правопорушень. Слід застерегти, аби це не призвело до створення підрозділів на кшталт російських ПВК «Вагнер» (до складу яких вербувалися засуджені за тяжкі та особливо тяжкі злочини) або «Штурм-Z» (штрафні військові частини), бо таке дискредитуватиме сили оборони.

Задля усунення наявних прогалин як у чинному законодавстві, так і в законопроекті № 10419, стосовно питання мобілізації засуджених та осіб, які є підозрюваними або обвинуваченими у вчиненні кримінальних правопорушень, запропоновано внести зміни й доповнення до ст. 4, 39 Закону № 2232-ХІІ (у частині уточнення видів кримінальних правопорушень, які унеможливають комплектацію сил оборони певною категорією засуджених, підозрюваних та обвинувачених), а також до ст. 49 КК.

Наступним ризиком у мобілізаційних законопроектах вбачається питання «безстрокової» демобілізації. Тому наголошується на можливості запровадження процесу системної ротації ЗСУ та інших військових формувань шляхом тимчасової демобілізації в умовах часової невизначеності тривалості військової агресії з боку Російської Федерації.

У цілому врахування розглянутих ризиків у процесі доопрацювання мобілізаційних законопроектів сприятиме якості мобілізації та вплине на підготовку кваліфікованої заміни демобілізованим військовослужбовцям.

Перспективами подальшого дослідження є визначення можливих ризиків стану воєнної безпеки від реалізації інших мобілізаційних законопроектів і прийняття законопроекту «Про амністію у 2024 році», а також формування обґрунтованих пропозицій щодо внесення до них змін і доповнень.

Перелік джерел посилання

1. Про введення воєнного стану : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 (зі змінами). URL: <http://surl.li/bqxpgr> (дата звернення: 12.01.2024).
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII (зі змінами). URL: <http://surl.li/tcsi> (дата звернення: 12.01.2024).
3. Про загальну мобілізацію : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 65/2022 (зі змінами). URL: <http://surl.li/rqgggb> (дата звернення: 19.01.2024).
4. Залужний В. Щодо сучасного дизайну військових операцій у російсько-українській війні: в боротьбі за ініціативу. URL: <http://surl.li/qbhls> (дата звернення: 01.02.2024).
5. Туркот М. С. Мобілізаційна діяльність як засіб забезпечення воєнної безпеки України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 2. С. 200 –202. URL: <http://surl.li/rqgggh> (дата звернення: 01.01.2024).
6. Романова О. М. Юридичні аспекти мобілізації в Україні. *Часопис Київського університету права*. № 1. 2023. С. 73–78. URL: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2023.15> (дата звернення: 01.01.2024).
7. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <http://surl.li/gdyl> (дата звернення: 19.01.2024).
8. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань мобілізації, військового обліку та проходження військової служби № 10378 від 25.12.2023 р. URL: <http://surl.li/opryu> (дата звернення: 26.12.2023).
9. Боярчук Т. «Порушує норми української Конституції», – омбудсмен про мобілізаційний закон. URL: <http://surl.li/rqgic> (дата звернення: 18.01.2024).
10. В Україні запропонували мобілізувати ув'язнених: у Раді розповіли про ідею. URL: <http://surl.li/rqgim> (дата звернення: 28.12.2023).
11. Вуєць П., Тараненко В. Закон про мобілізацію. Друга версія краще? URL: <http://surl.li/rqgir> (дата звернення: 01.02.2024).

12. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань мобілізації, військового обліку та проходження військової служби № 10378-1 від 28.12.2023 р. URL: <http://surl.li/rqgiw> (дата звернення: 28.12.2023).

13. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань мобілізації, військового обліку та проходження військової служби, враховуючи здоровий глузд та реальні перспективи зміцнення обороноздатності, збереження громадян і країни № 10378-2 від 29.12.2023 р. URL: <http://surl.li/rqgml> (дата звернення: 28.12.2023).

14. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань мобілізації, проходження військової служби та звільнення з військової служби, ведення військового обліку № 10378-3 від 08.01.2024 р. URL: <http://surl.li/rqgmw> (дата звернення: 10.01.2024).

15. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів, які регулюють порядок мобілізації, здійснення мобілізаційної роботи та проходження навчання військовозобов'язаними № 10378-4 від 08.01.2024 р. URL: <http://surl.li/rqgnk> (дата звернення: 10.01.2024).

16. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку № 10449 від 30.01.2024 р. URL: <http://surl.li/pzreh> (дата звернення: 31.01.2024).

17. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII (зі змінами). URL: <http://surl.li/ppuk> (дата звернення: 01.02.2024).

18. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (у ред. від 01.01.2024 р.). URL: <http://surl.li/hwcs> (дата звернення: 04.01.2024).

19. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993 р. № 3543-XII (зі змінами). URL: <http://surl.li/bzvtr> (дата звернення: 01.02.2024).

20. Мін'юст пояснив, чи можуть мобілізувати колишніх в'язнів. URL: <http://surl.li/rqgpk> (дата звернення: 18.01.2024).

21. Проект Закону про амністію у 2024 році у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації для участі у захисті суверенітету і державної цілісності України від 19.01.2024 р. № 10419 URL: <http://surl.li/rqgpr> (дата звернення: 24.01.2024).

22. Звіт про склад засуджених за 2023 рік (Форма 7 Державної судової адміністрації України). URL: <http://surl.li/mxnme> (дата звернення: 05.01.2024).

23. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України (01.01.2023 р.). URL: <http://surl.li/pznqu> (дата звернення: 01.01.2024).

24. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (зі змінами). URL: <http://surl.li/navm> (дата звернення: 01.02.2024).

25. Кудрявцев О. Кримінальне судочинство: трансформації воєнного часу. *Юридична газета online*. № 9–10 (767–768). URL: <http://surl.li/rqgqx> (дата звернення: 01.01.2024).

26. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення січень – грудень 2023 рік (Форма 2). Офіс Генерального прокурора України. URL: <http://surl.li/gjzvs> (дата звернення: 01.01.2024).

27. Глотов М. Мобілізація як підстава для зупинення судового провадження. Частина 2. URL: <http://surl.li/rqgrg> (дата звернення: 01.02.2024).

28. Електронна петиція Президенту України «Мобілізовані. Строковики. Контрактники. Системна ротація шляхом тимчасової демобілізації. Армія не повинна ставати в'язницею, а військові – ув'язненими» від 08.11.2023 р. № 22/210078-еп. URL: <http://surl.li/rqgrm> (дата звернення: 04.01.2024).

Стаття надійшла до редакції 06.02.2024 р.

UDC 343.9+355.2

О. Tytarenko, О. Kryachko

CERTAIN RISKS OF MOBILIZATION DRAFT LAWS AND THEIR POSSIBLE IMPACT ON ENSURING MILITARY SECURITY OF UKRAINE

The registered in the Verkhovna Rada of Ukraine during December 2023 - January 2024 draft laws No. 10378 of 25.12.2023, No. 10378-1 of 28.12.2023, No. 10378-2 of 29.12.2023, No. 10378-3 of 08.01.2024, No. 10378-4 of 08.01.2024 and No. 10449 of 30.01.2024 are analyzed. These draft laws are aimed at improving

the existing mechanisms of mobilization by introducing changes and additions to the current legislation, in particular the laws of Ukraine "On mobilization preparation and mobilization" and "Military duty and military service" and increasing the military reserve for the defense forces of Ukraine.

It is determined that the existing mobilization draft laws provide for a mechanism to increase the volume of mobilization, mainly by lowering the conscription age from 27 to 25 years, as well as mobilization of convicted persons at their request.

Certain risks have been identified in the registered mobilization draft laws, which in the future may negatively affect the state of ensuring military security and defense capability of the country due to a decrease in the quality of manning of the Armed Forces of Ukraine, the National Guard of Ukraine and other military formations that participate in repelling the armed aggression of the Russian Federation.

Crime risks have been identified in order to expand the possibilities of mobilizing convicts, suspects, and accused of criminal offenses (crimes), as well as the risks of demobilization.

It was found that some of the proposals to Articles 4, 37, 39 of the Law of Ukraine "On Military Duty and Military Service" and Article 23 of the Law of Ukraine "On Mobilization Preparation and Mobilization" in the draft laws were inconsistent with each other.

The position regarding the introduction of the process of systematic rotation in the Armed Forces of Ukraine and other military formations is supported, not through the complete demobilization of servicemen who have served continuously during martial law for 36 months, but through temporary demobilization.

Proposals for amendments and additions to the draft law No. 10449 of 30.01.2024, the Law of Ukraine "On Military Duty and Military Service" and the Criminal Code of Ukraine aimed at minimizing the impact of risks on the state of military security of Ukraine from the adoption of mobilization draft laws were developed

Keywords: *mobilization draft laws, improvement of mobilization mechanisms, ensuring military security, risks of mobilization of convicted persons*

Титаренко Олексій Олексійович – доктор юридичних наук, доцент, науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з підготовки військ Київського інституту Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-3271-9402>

Крячко Олександр Іванович – начальник науково-дослідної лабораторії з підготовки військ Київського інституту Національної гвардії України
<https://orcid.org/0009-0009-8595-6901>